

1 De *Vitis vinifera* (wijnstok) kan verwilderd lianen maken van 35 meter. De cultivars worden voor een goede productie bijzonder kort gehouden.

Wilde Wingerd (*Parthenocissus planch*)

Hennie Oude Essink

Wijnstokfamilie

De Wijnstokfamilie (*Vitaceae*), waartoe de Wilde Wingerd behoort, is een familie van klimmers, vooral beroemd geworden om de soort *Vitis vinifera*: de wijnstok die, over de hele wereld in cultuur gebracht, het mensdom een ongekende productie van druiven, wijn, krenten en rozijnen biedt.

De familie kent twaalf geslachten en 700 soorten die vooral in de tropen en subtropen voorkomen. Diverse geslachten zijn als klimmers in cultuur gebracht, de bekendste zijn de geslachten *Cissus*; *Parthenocissus* en *Vitis*.

Het geslacht *Cissus* (bij ons bekend onder de naam: Kamerwijnstok) bestrijkt de helft van de soorten van de Wijnstokfamilie; het betreft een tropenplant, waarvan bij ons, vanwege het prachtige blad, cultivars voorkomen, die evenwel niet winterhard zijn en alleen als kamerplant of kasplant worden gekweekt. Voor ons als bijentelers niet interessant (de naam *Cissus* komt uit het Grieks, waar het de naam is voor de Klimop).

Het geslacht *Vitis* (Wijnstok) is verreweg het bekendste. Men onderscheidt een 60-tal soorten, komend uit de subtropen en meer gematigde klimaatvormen. Al sinds mensenheugenis wordt de *Vitis vinifera* gecultiveerd; duizenden rassen zijn er inmiddels geteeld die meer dan 25 miljoen ton wijn jaarlijks opbrengen. (afb.1) De plant heeft een trosvormige bloeiwijze; zij bloeit in de voorzomer met talrijke kleine, sterk geurende bloempjes, die vooral pollen leveren. De nectarsecretie is afhankelijk van de temperatuur. De Europese varianten zijn alle tweeslachtig; bestuiving geschiedt door insecten; maar omdat pollen en stempels gelijktijdig rijp zijn en de bloem zelffertil is, speelt ook de wind een belangrijke rol bij de vruchtzetting.

Wilde Wingerd

Het geslacht *Parthenocissus* (Wilde Wingerd) kent 15 soorten, die vooral in de meer gematigde streken van Noord-Amerika en Oost-Azië voorkomen. Een groot aantal is omwille van het schitterende

blad, dat grote wanden kan bedekken, in cultuur gebracht en over de wereld verspreid.

Voor onze bijenweide is de Wilde Wingerd een bijzonder belangrijke drachtplant, die in nazomer en begin herfst zeer druk wordt bevolgen en leverancier is van zowel pollen als nectar. Drie soorten doen het in Europa erg goed en komen ook bij ons het meeste voor:

De *Parthenocissus inserta* (Wilde Wingerd; Valse Wingerd; Wilde Wijn), (afb.1) kwam oorspronkelijk als wilde plant uit het Zuiden van Canada en het Noorden van Noord-Amerika naar Europa en komt nog steeds verwilderd voor bij bebouwingen en langs spoorwegen. De term 'inserta' (*ingevoegd*) geeft aan, dat de plant is ingevoerd en vervolgens tot de inheemse flora is gaan behoren. Sinds de 19^e eeuw werd zij wederom in cultuur gebracht.

De plant is de meest winterharde van alle soorten. Zij is een houtige klimheester met lianen van 10 m die rode zijtakken vormen. Met korte, sterke en eveneens

2 De prachtige kleuren van het blad hebben ertoe geleid, dat thans bij meerdere soorten van de Wilde Wingerd allerlei rassen beschikbaar zijn.

3 Als de bloem open gaat, is allereerst het pollen rijp.

4 Meeldraden en kroon zijn afgefallen; het ringvormig stempel is nu ontvankelijk voor bestuiving. Nectariën scheiden ruim hoogwaardig nectar af.

rode *krulranken* hecht deze klimmer zich vast aan heggen, hekken en bomen; om haar langs muren te geleiden is een latwerk nodig. In de loop van de zomer bloeit de plant zeer rijkelijk aan de opgaande twijgen. In de herfst kleurt het handvormig vijfvingerige blad scharlakenrood (afb.2). Elders wordt de plant ook *Pvitacea* genoemd.

De *Parthenocissus quinquefolia* (Wilde Wingerd; Vijfbladige Wingerd; Echte Wilde Wingerd) lijkt veel op de vorige en wordt er vaak mee vereenzelvigd. Deze soort heeft evenwel *hechtschijfjes* waarmee zij zich vastzuigt; haar zijscheuten zijn groen. Ook zij bloeit rijkelijk van juli tot september, waarna het blad karmijnrood kleurt. De plant komt uit Noord-Amerika waar er sinds 1622 mee wordt geteeld. Meerdere cultivars kwamen naar Europa, waar zij deels verwilderden.

De *Parthenocissus tricuspidata* (Oosterse Wingerd; Japanse Wingerd) is uit Oost-Azië afkomstig en wordt sinds 1832 in Europa veel gebruikt als bedekker van gevels en hekken. Zij heeft een groot, glanzend drielobbig blad (*tricuspidata* = drielobbig) en groeit 15 m breeduit. De plant heeft *hechtschijfjes*, die zich aan de stenen vastzetten. Ook zij bloeit rijkelijk met tot trossen gerangschikte bloemen, die een ruime en hoogwaardige nectar leveren.

De bloem

Tegenover de bladeren op de klimmen de vertakkingen van de lianen, komen uit de bladoksels rijkelijk de min of meer trosvormige bloeiwijzen tevoorschijn. (afb.3, 4, 6, 7 en 8). De kleine onopvallende, geelgroene bloempjes zijn deels tweeslachtig, deels mannelijk. In trosjes staan zij op korte stokjes.

5 *Parthenocissus inserta*. Geleid door een paar wilgenstokken, kan de Valse Wilde Wingerd een sieraad zijn in de tuin. Voor bestuivers en vogels is het een belangrijke plant. Op de achtergrond staat leverkruid.

De kelkblaadjes vormen als het ware een klein groen kommetje, waarin het bloempje rust. Tijdens de groei omhult de kroon, als een beschermende mantel, de overige bloemdelen en ziet het bloempje er uit als een fraai roodgetint bolletje. Als de bloem zich opent, krullen de vijf vrijstaande kroonblaadjes naar beneden en geven de toegang vrij (afb.3).

Rond het rode, bolvormige en bovenstandige vruchtbeginsel zijn de meeldraden ingeplant; de korte geelgroene stijl heeft, na rijping, een schijfvormig stempel (afb.4). De nectariën bevinden zich langs de wand van het vruchtbeginsel, waar de nectar openlijk wordt afgescheiden. Als eerste zijn de helmhokken rijp en geven ruim het gele pollen vrij (afb.3). Als zij verwelken, vallen zij met de kroon af en blijft

het naakte vruchtbeginsel over.

De bestuiving geschiedt door insecten die je in alle mogelijke soorten aantreft. Op zonnige dagen zoemt het van de honingbijen, die in groten getale fourageren op de nectar en het pollen. Voor de *tricuspidata* heeft men berekend, dat per bloem 0,9–2 mg nectar wordt afgeleverd in 24 uur; het suikergehalte is 29–67% op zonnige dagen.

De vruchten zijn kleine blauwe zoetige besjes, die een lekkernij zijn voor vele vogels.

Dit alles maakt de Wilde Wingerd tot een belangrijke drachtplant voor de nazomer en het najaar.

6 De bij haalt per bloem per dag 1 à 2 mg nectar binnen.

7 Ook hommels komen op nectar en pollen af.

8 Op de Wilde Wingerd komen velerlei nectar- en pollenverzamelaars af.